

När svärdslukaren kom till byn

Av Rut Hermansson

I seklets första årtionden, i min ungdom, fanns det ej så många allmänna nöjeställningar som nu för tiden. Någon fast biolokal existerade inte på landsbygden, utan ibland kom det någon kringresande föreläsare som visade upp bilder på en vit duk. Mest var det ljusbilder, men någon gång förekom det väl rörliga bilder. Godtemplarelogen i Hallingeberg blev oftast lokalen för dess föreställningar.

Ibland var det någon trollkonstnär som hade uppvisningar. Jag minns väl när "orm- och krokodilmänniskan" och tillika "svärdslukaren" tillsammans med "Damen med diamanttänderna" skulle komma till vår ort, ty då blev spänningen stor bland befolkningen. Lokalen var denna gång hos en ensamboende kvinna vid namn Klara Boje, hon upplät sitt enda rum i sin lilla stuga. Rummet blev överfyllt och ungdomarna stod packade på både bord och stolar och även hennes säng fick bli sittplats.

Damen med diamanttänder

Vi tyckte att det var hemskt och spännande när svärdens drogs upp och ned i svärdslukarens svalg. Ännu mer spännande blev det när det bars fram ett par järnstänger, som anskaffats från "Bjärke smeje". Damen virade en vit näsduk om stångens mitt och satt bakåtlutad medan stången lades i hennes mun. I vardera änden av stången stod två karlar som höll emot. Till synes utan svårighet böjdes stången av damens så kallade "diamanttänder". Detta blev ett stort nummer och en sensation som det pratades om länge. När en bekant till oss, en äldre kvinna, eller vänligare sagt gumma, sporde detta yttrade hon med full övertygelse: "Dä ska ni inte inbille mej, nää di förvrängde syna på er allehop å dä va bare ett halmstrå som ho tuggde på". Så resonerade och trodde de äldre förr i tiden.

För att vi ungdomar skulle komma samman, få dansa och ha lite roligt ordnade vi ibland till så kallade "hopläggaesvängar". Det var ett gäng ungdomar, som kom överens om att styra till med en "sväng" som vi alltid sade. Först måste vi

skaffa lokal och det brukade gå ganska lätt, ty det var ej så stora fordringar och det fanns gott om både drag- och munspelare och så trattgrammofoner. Även fiol kunde komma till användning. Vi enades först om vem och hur många ungdomar som skulle inbjudas till denna sväng. Sen köpte vi socker, kaffe och grädde, porslin lånade vi i Hummelstads gamla handelsbod, och allt bröd bakades av de styrande. Vi som hade tjänst fick av vår matmor löfte om att baka efter arbetsdagens slut. Jag och en kamrat bakade vid ett tillfälle vetedeg på tio kilo vetemjöl och ett par sorter småbröd. Den natten blev det ingen sömn för oss. Alla utgifter delades och det brukade stanna på omkring 25-30 öre per person, ty arbetet var frivilligt och kostade ej något.

Eftersvängar

Vi hade mycket roligt på dessa hopläggaersvängar, ty det var enkelt och okonstlat. Det förekom både sitt- och ringlekar och vi dansade efter ljuvliga toner som till exempel Hammarforsens brus, Syrendoft, Livet i finnskogarna med flera gamla valser. Det förekom även lättare dans som hambo, schottis, polskor och polkett för den som vill sätta lite mer fart på benen och det ville väl alla eftersom vi var unga och pigga. Ett par kvällar efter denna tillställning hade vi styrande en så kallad "eftersväng", ty vi måste göra i ordning och återställa vad vi lånat. Vid påsken hade vi äggsexor och då åts det ägg under tävling. Det hände att en del pojkar kunde äta upp ett helt tjog ägg, alltså 20 stycken.

En del dansföreställningar eller svängar förekom ibland i hemmen och då blev vi bjudna på både kaffe och mat; det kunde bli riktiga storkalas. Det var roligt när man blev hembjuden till en del ungdomar och deras föräldrar tog emot med stor gästfrihet och glädje. Jag tänker ofta på dessa trevliga, roliga bjudningar med deras stora smörgåsbord, som bestod av alla möjliga hemlagade rätter, det hemkärnade smöret med hemystad ost ej att förglömma. Efterrätterna bestod vanligast av läckra ostkakor i kopparbunkar eller på stora runda ostkakefat och till ostkakorna serverades hemkockt sylt, frukt och de röda ingefärspäronen uteblev sällan eller aldrig och naturligtvis inte heller stora skålar med tjock vispad grädde. Kaffeborden var ej sämre, ty det flödade av goda hembakade kakor och tårtor. Till lite avsvalkning under lek och dans fanns både hembryggt enbärs- och äppledricka, vilket även bjöds på under måltiden.

Soluppgång vid Nyckelberget

Sommartid dansades det på en lövad loge eller också i något annat stort rum, som då var klätt med björkar och eklöv. Det var alltid stämning och tjusning över det hela, sommarnattens ljumma vindar smekte våra kinder när vi mellan dans och lek gick ut par om par för att svalka oss. Hempromenaderna blev även ljuvliga när solen redan stod högt på himlen.

Vi kunde även hitta på enklare nöjen, ty sommartid gick vi ut tidigt en morron liksom vid nutidens gökottor. Målet blev ofta Nyckelberget ovanför Hummelstad, där vi fick

avnjuta en kaffetår i solens uppgång. Utsikten över Långsjön under skratt, glädje och sång och dragspelsmusik beredde oss en trevlig stund innan vi gick till vårt arbete, som började klockan 5-6. Vi flickor gick ofta i sällskap ut för att plocka blommor och vi sökte även flitigt efter lyckoklöver. En del av oss gömde sitt fyr- eller femklöver, vilket lades i press i någon tjock bok, och det blev för det mesta vår konfirmations-bibel. En del påstod att ett lyckoklöver skulle ätas upp, ty då blev det extra stor lycka. Midsommarafton plockade vi alltid de sju eller nio blomstren, de lades under huvudkudden, alla ville se sin käreasta i drömmen. Alla ungdomar drömde om lycka och kärlek på ett helt annat sätt då än nu för tiden. Det byggdes luftslott under hopp och trohet. Kärleken kom vacker och smygande till de unga, det blev stora lyckokänslor bara genom en handtryckning eller ett ögonkast.

Flickornas bus på dansbanan

Dåtidens ungdom hade för sed att ibland "klä ut sig" och då kunde det hända de mest spännande saker. Min kamrat och jag klädde ut oss i manliga kläder en lördagskväll och gick till Frösvi dansbana. Det var lite skymning så vi klarade oss någon timma med flitigt uppjudande av flickor, men slutligen märkte vi några pojkar som samlat sig i närheten av oss, och hörde dem säga: "Ska vi ge dom smörj?". Då fann vi för gott att kvickt försvinna, men roligt hade vi haft.

Det gick sämre för några pojkar som först var ute och spelade lite hartsfiol på några fönster. Sedan knackade de på hos en familj, men där blev de emottagna av flygande strykjärn m.m. De var utklädda och ej igenkända. Efter detta, på hemväg, råkade en av dem ramla och slå sig. Ja, så kunde det gå ibland.

Vi hade ännu enklare nöjen, ty vi kunde samlas vid något vägshål och där sittande på en gårdsgård sjunga, skämta och berätta spökhistorier, ty det var alltid ett tacksamt ämne. Vi gick även hela gäng till någon vän för att äkta körsbär. Då tänker jag närmast på Gröndahl, ty där hos en ungdomsvän hade vi många roliga och underbara kvällar. Vi klättrade i körsbärsträden och när vi var mätta av bär bjöds det på en kaffetår och till sist fick vi lyssna till en trattgrammofons toner, ty det var ofta någon ny platta som skulle avlyssnas.

Kärleksgnistor tändes

Det var inte bara sommartid som vi ungdomar roade oss. På vintern kunde vi samlas för att åka kälke om kvällarna. Det förekom även slädparti, vilket hade sin stora tjusning när den långa raden av slädar åkte fram på landsvägar genom snötyngda skogar. Det var ljuvligt att lyssna på bjällerklängen, höra hästarnas frustande och känna doften av deras svett och varma ånga; vi hade inga besvär med möte av bilar. Vi hade alltid ett bestämt mål där vi drack kaffe och fick värma upp oss vid de öppna spisarnas eldar, som flammade glatt och livligt. Vid hemfärden kanske den stjärnupplysta himlen och månen log mot oss och då tändes nog kärleksgnistor i många unga bröst.

Det har för mig berättats att under förra seklet brukade ungdom från gårdarna Brotorp, Bromåla, Bjärka, Frösvi och Hummelstad samlas ute på Långsjön på söndagsmornarna för att gemensamt åka skridsko hela Långsjön ner till Ankarsrum och fortsätta till Hjorted för att där bevista högmässan i Hjorteds kyrka. Vid dessa färder var det en dräng som ansåg sig vara den skickligaste hastighetsåkaren. Han var ibland lite överlägsen och frågade en piga från Brotorp om hon vill kappåka med honom. Hon gick med på förslaget, fäste upp sina hellånga kjolar och satte fart och där fick drängen ge tappt, ty flickan avgick med seger till alla de andras förtjusning.

När jag nu tänker på min ungdomstid för omkring 50 år sedan lever jag in i allt och glömmer ålder när jag tycker mig åter vara ung. Det är underbart att minnas och se tillbaka på allt vad man upplevde, trots att fattigdom och strängt arbete dominerade. Ungdomsåren var ändå en härlig tid i många avseenden. Det känns skönt att minnas och kunna drömma därom.

Texten redigerad och digitaliserad av Anders Jacobsson i mars 2025